

El «Templum Domini» de Margarit i el Dr. Joaquim Gou i Solà

per

JOSEP

CALZADA i OLIVERAS

No fa gaire més d'un any s'escaigué el centenari de la publicació del primer número de la **Revista de Gerona**. Persones i plomes molt autoritzades parlaren i escrigueren interessants referències a l'època, a les personalitats, a l'ambient històric de la nostra ciutat en aquell temps de l'aparició de la **Revista**, i també —tant se val!— es parlà dels autors que col·laboraren en les pàgines de la mateixa, i així mateix del seu contingut literari, científic o històric.

I malgrat d'ésser una mica tardana la nostra reacció, hem de fer constar la nostra extranyesa de que ningú no es referís, en parlar sobre la **Revista**, a la part que hi tingueren les traduccions d'obres escrites en llengües estrangeres.

I a fe que no és gens menyspreable l'aportació dels autors que col·laboraren en la **Revista** amb les seves traduccions, ja que en 19 volums corresponents als 19 anys que durà la **Revista**, s'hi troben 27 obres traduïdes, corresponents a 19 autors nacionals o estrangers.

Com sempre, fou Euric Claudi i Girbal qui s'emportà la palma en aquesta mena de treballs, donant la traducció d'onze obres:

«Fortuny», del Baró de Davilier (1876, volum I, p. 61).

«Sitio de Gerona. Ejército de Cataluña 1809». Extracte del Comte de Fournas, de C. de Montzei (1882, vol. VI, pp. 9 i 73).

«Wagner y el Lohengrin», de Enrico Cardona (1883, VII, 65 i 97).

«Bellini ante la Historia», de Enrico Cardona (1883, VII, 173).

«Las cartas», de Edmundo de Amicis (1883, VII, 202).

«Autobiografía», de Frederic Mistral, (1886 X, 225).

«El amor de los libros», de Edmundo de Amicis (1886, X, 269).

«Nora. Fábula rusa», de E. W. Foulques (1887, XI, 42).

«Biblia de Carlos V y otros manuscritos del Cabilo de Gerona», de August Brutails (1887, XI, 112).

«Notas arqueológicas sobre Cataluña. Gerona», de Ch. Didelot (1888, XII, 269).

«Historia de las lozas hispano-moriscas con reflejos metálicos», del Baró de Davilier (1895, XIX, 20, 23 i 65).

Joaquim Botet i Sisó, amb el mateix caire polifacètic que Girbal en la seva producció científico-literària, deixà quatre traduccions a la **Revista**.

Poesia, de Enri Heine, (1876-1877, I, 42).

Poesia, de Víctor Hugo (1878, II, 311).

«Orígenes históricos de la cuestión de Andorra», de Ch. Bandong de Mony (1885, IX, 199).

Poesia, de Víctor Hugo (1885, XI, 199).

Així era la Figueres del Dr. Gou. La darrera torre de fortificació que estava al lloc on ara hi ha l'edifici de Correus.

«El templo de Venus Pirenaica de Port-Vendres», de Pere Vidal (1882, VI, 108).

A part d'aquests dos autors tan vinculats a Girona, en la **Revista** hi trobem les següents traduccions:

Per Narcís Fages de Romà «La Philoxera vastratix. Medios de defensa y de reconstrucción de las viñas con vides americanas resistentes», de Pau Oliver (1879, III, 406).

Per Josep Pascual i Prats «Pronósticos populares», de Henri de Parvaille (1883, VII, 209).

Per Xavier M.ª Moner «Máximas», de J. Petit Senn (1876-1877, I, 475).

Per F. Girbal i Jaume «Páginas históricas del Sitio de Girona en 1809», de L. Gouvion Saint-Cyr (1895, XIX, en vuit números).

Per G. N. «Una madre, cuento popular italiano», de Pietro Thouar (1883 i 1884, VII i VIII, en dotze números).

Per Xavier M.ª Moner «Catón el Viejo o Diálogo sobre la vejez», de Marco Tulio Cicerón (1876-1877, I, en sis números).

I pel mateix autor «Tratado de la Consolación», de Marco Tulio Cicerón (1878, II, en vuit números).

Expressament hem deixat en darrer lloc un autor al qual volem referir-nos, amb la intenció de reparar una mica l'oblit en que, al nostre modest criteri, se l'ha tingut fins ara. Es tracta del Dr. Joaquim Gou i Solà, un il·lustre publicista gironí de la generació de la **Revista de Gerona**.

Gràcies a l'Enciclopèdia Espasa-Calpe hem pogut recollir una sèrie de dades biogràfiques

del Dr. Gou. En canvi la «Gran Enciclopèdia Catalana» ni esmenta el seu nom. Es una llàstima que una enciclopèdia de casa nostra, tot i que porta l'ampullós títol de «GRAN», sigui deficient en el que es refereix a uns escriptors catalans notables per les seves aportacions científiques, històriques o literàries.

El Dr. Gou nasqué a Figueres l'any 1850 i morí a Girona l'any 1923, quan comptava per tant 73 anys d'edat. Cursà la carrera eclesiàstica en el Seminari de Girona i fou ordenat sacerdot l'any 1876. En la Universitat de Barcelona cursà els estudis de Filosofia i Lletres, graduant-se l'any 1880. I encara passà a València on es graduà en Teologia l'any 1883.

El Dr. Gou dedicà llargs anys de la seva vida a la docència en el Seminari de Girona, desenyant les càtedres d'Humanitats, de Filosofia, de Teologia, d'Història Eclesiàstica. I de manera ininterrompuda ensenyà llengua hebrea, en la qual era un vertader especialista, igual que en les llengües llatina i grega.

Per dissort el trasbalsament produït per la contesa del 1936 en el nostre país, és la raó de què en el Seminari de Girona no existeixin les dades d'ordre més particular que pensàvem trobar-hi sobre la vinculació del Dr. Gou amb l'esmentat Establiment. Escorcollant alguns papers, només hem trobat una instància dirigida pel Dr. Gou al Sr. Bisbe i, com que en aquella època, en el Seminari es donaven classes de batxillerat, el Dr. Gou exposa que amb les poques classes de llatí que hi havia per aquests alumnes en el Seminari, no era possible preparar-los per fer un bon paper en els exàmens que aquests estudiants de batxillerat havien de fer a l'Institut, i diu que a ell li queia la cara

de vergonya al veure els mals exàmens d'aquests estudiants, ja que molts d'ells, tot i merèixer ésser suspensos en l'assignatura, eren aprovats només per l'atenció i respecte que els catedràtics de l'Institut li tenien a ell. I acaba dient que si aquesta qüestió no se soluciona, ell demana ésser rellevat de fer aquestes classes.

Sobre aquestes dades biogràfiques, cal afegir que el Dr. Gou fou Canonge, per oposició, de la Seu gironina i per tant membre del Capítol Catedral durant uns trenta anys, segons consta en l'arxiu catedralici. Concretament hem pogut trobar constància documental de què el Dr. Gou prengué possessió de la canongia el 7 de novembre de 1813, i de què la seva defunció ocorregué exactament el 26 de maig de 1923. Aquestes dades les devem a l'interès i amabilitat del Rvd. Joaquim Colomer, qui des de fa anys treballa amb una dedicació molt eficaç en l'arxiu de la nostra Catedral. A la biblioteca d'aquest arxiu hi figuren, si no totes, una gran part de les obres publicades pel Dr. Gou sobre matèries molt diverses. Entre elles hi ha una Gramàtica hebrea amb nocions de caldeu aràmic bíblic, publicada a Barcelona l'any 1909.

El Dr. Gou era un gran amic d'Enric Claudi Girbal. En realitat, com és lògic, ho era de moltes altres personalitats del món científic i literari de Girona. Però Girbal ens ha deixat constància de tenir amb el Dr. Gou uns lligams especials d'amistat i de què ell era el seu refugi per obtenir la traducció de documents i làpides que contenien inscripcions llatines, gregues o hebraïques.

En una paraula, el Dr. Gou, per les dades biogràfiques que coneixem, a més d'un notable humanista, era un intel·lectual i publicista, també de caire polifacètic, d'aquella generació de la **Revista de Gerona**. No és estrany, doncs, que fos també un dels col·laboradors de la **Revista**. Que nosaltres sapiguem, les seves col·laboracions foren:

Un himne llatí fet per ell, titolat «In laudem divi Alvari Cordubensis Hymnus» (1886, X, 40).

Una **Oda** en castellà, feta per ell i dedicada al seu amic Alvaro Camín Angulo (1886, X, 172).

«La filoxera profetizada hace más de 3.400 años», que és una exposició d'un text del capítol XXVIII del Deuteronomi (1886, X, 210).

«El positivismo y el Monismo en sus relaciones con el progreso científico, la dignidad humana y la verdad católica», que era un discurs del Dr. Gou llegit en el Congrés Catòlic Nacional (1889, XIII, 201, 205 i 273).

Però, sens dubte, la col·laboració més important del Dr. Gou a la **Revista de Gerona** fou la traducció de l'obra **Templum Domini** escrita pel bisbe de Girona, i més tard cardenal, Joan de Margarit i Pau.

En realitat, qui tingué la idea de publicar aquesta traducció, i per tant en fou el seu editor, fou Enric Claudi Girbal, el qual, d'acord amb el P. Villanueva, ens diu que l'obra **Templum Domini**, escrita per Margarit, restà inèdita i desconeguda, en un dels còdexs de la Catedral de Barcelona, fins que el P. Fidel Fita la publicà, en el seu llatí original, com apèndix del seu discurs de recepció a l'Acadèmia de la Història el 6 de juliol de 1879. L'ocasió era propícia, ja que en aquest discurs el P. Fita féu la més brillant apologia de Margarit, anomenat per antonomàsia **El Gerundense**.

Girbal, veient la impossibilitat de reimprimir el **Templum Domini** i que molt poques persones pogueren conèixer aquesta obra pel nombre tan limitat d'exemplars que es féu de la publicació del P. Fita, pensà aprofitar la **Revista de Gerona** per a donar una versió castellana de l'obra de Margarit, i donar-li així una difusió. I per això acudí, com sempre, al seu amic Dr. Gou.

Aquesta versió castellana de l'obra de Margarit començà a publicar-se en el primer número de la **Revista** de l'any 1886, corresponent al mes de gener, i així anà apareguent en 25 números, acabant en el número cinquè de l'any 1888 que s'esqueia ser el del mes de juny.

Bona feina la d'Enric Claudi Girbal, d'editar l'obra de Margarit, portat, com sempre, per l'interès i amor a les coses de Girona. I bona feina la del Dr. Gou en donar-nos la versió castellana d'aquesta obra. Aquesta versió cal valorar-la tant per la seva extensió, ço que implicava una labor feixuga, com pel nombre notable de notes aclaratòries en les quals no solament s'aclareixen, sinó que es rectifiquen moltes afirmacions de l'obra de Margarit.

Amb això no volem fer una crítica desfavorable d'aquesta obra de Margarit. Perquè tant el P. Fita com Enric Claudi Girbal, com el mateix Dr. Gou donen testimoni de què el **Templum Domini** és una obra extraordinària en molts aspectes. I tots els autors esmentats fan notar que això, des d'un punt de vista científic, és més d'admirar perquè la vida de Margarit no fou la més a propòsit per a dedicar-se a l'estudi. Sorpren, certament, que un home com Margarit, que, quan a viatges, fou un rodamon, i en quan a activitats estigué absorbt per la vida política del seu temps tan atrabiliada per la qüestió remença i per la guerra civil catalana, tingués a mà dades relatives a la història dels emperadors romans, dels reis visigots i ostrogots, dels reis espanyols i estrangers medievals, com de les obres d'Eusebi de Cesarea, Lactanci, Sant Jeroni, Sant Agustí, dels clàssics llatins de l'antiguitat, de Sant Tomàs d'Aquino, de Gil Romano, de Bocaccio, de Leonardo Bruni, del Petrarca, del Dante, i també de les actes dels concilis ecumènics i dels millors exègetes i expositors de la Bíblia.

*L'Institut i l'església
de Sant Francesc.*

Però és evident que Margarit, en escriure el seu **Templum Domini**, ho feu mogut per escriure un valent memorial de greuges al rei Joan II, i per això és notòria una precipitació en escriure, com ho demostra palesament la dicció amb ús freqüent de l'**anacoluton**, que si bé talla i deixa a l'aire moltes frases, també dóna foc i vivacitat als períodes literaris. Però aquesta mateixa precipitació segurament fou la causa de no poques fallades històriques que el Dr. Gou no tingué més remei que rectificar.

Però més que parlar en general, guanyarem temps i coneixement del treball del Dr. Gou, fent un resum del contingut del **Templum Domini** i de les importants intervencions en les notes aclaratòries que afegí el Dr. Gou al seu treball de traducció de l'obra.

En la Introducció o capítol primer, Margarit exposa clarament el motiu i caràcter de l'obra. Vol ésser un Memorial que ell dirigeix al rei Joan II queixant-se de les violacions sacrílegues que els seus soldats i ministres cometien en les esglésies. Fou decisiu, en aquest aspecte, el saqueig del monestir de Ripoll de l'any 1464, amb la desaparició del frontal d'or de l'altar major, molt semblant al de la Catedral de Girona, i que segons Villanueva pesava 30 marcs d'or. Això pot donar-nos una idea de la data de composició del **Templum Domini**: seria a l'entorn del 1465.

Però no fou solament el robatori del frontal d'or i altres joies de l'església de Ripoll, que Margarit qualifica de «horrendo y detestable sacrilegio», sinó que Margarit es queixa també de la «violación del sepulcro de vuestros antepasados (els reis de la Corona d'Aragó) cuyos cuerpos sin ningún género de duda reposan en

el mismo claustro». I també es queixa de «el haberse sugerido a Vuestra Majestad con no bien disimulada satisfacción por parte de vuestros Consejeros, que le es lícito... echar mano por autoridad propia de las rentas sobrantes de las iglesias para la defensa del Estado».

Finalment en aquesta Introducció Margarit, que, com és sabut, fou un partidari acèrrim i constant del partit de Joan II en la guerra civil d'aquell segle, diu que no solament té dret, sinó deure imposat pel compliment del seu ministeri episcopal de «dar la voz de alerta principalmente a los soberanos, y a otros con ellos, cuando a ello precisan las infracciones de la ley divina». I encara afegeix que si «he expuesto además mi vida, mi persona y mi posición por muchos peligros amenazadas, en pro del Estado temporal, según a todos es notorio, indecoroso fuera ciertamente que tratándose de la salvación eterna del Rey... rehusara yo cumplir con el cargo que Dios me ha confiado».

El Dr. Gou solament cregué oportú posar tres notes aclaratòries a aquesta Introducció. Però a la Introducció segueixen els capítols II i III que fan referència als reis hebreus que miraren amb el degut respecte al temple del Senyor. I a part d'altres notes aclaratòries, el Dr. Gou mostra aquí un aire crític molt sever i fonamentat en retocar el judici de Margarit tan favorable al rei Salomó. En això el Dr. Gou mostrà ésser un peoner de l'exègesi moderna que està totalment d'acord amb el seu criteri.

En el capítol IV, que tracta dels profanadors del Tabernacle o Temple del Senyor durant la llei hebraica, el Dr. Gou en les notes fa 12 rectificacions, d'ordre històric o filològic, del text de Margarit.

També en els capítols V, VI, VII i VIII, on Margarit es refereix als fundadors de religions paganes i al gran respecte que els pagans, i en especial els mahometans, tenen pels seus temples, hem comptat 15 aclaracions del Dr. Gou.

En el capítol IX Margarit comença a referir-se als temples cristians durant la llei evangèlica, i el Dr. Gou es veu obligat a assenyalar força errors històrics referents al que diu Margarit sobre els comtes de Barcelona des de Wifred fins a la unió amb Aragó.

El capítol X, de l'obra de Margarit, es dedica als emperadors catòlics respectuosos amb els temples cristians. Però el Dr. Gou, «velis nolis», hagué de rectificar les afirmacions del text original. D'això n'és exemple palés l'incís en el qual Margarit s'entossudí en demostrar, amb afirmacions molt poc verídiques, que els reis espanyols, i per tant el nostre Joan II, eren descendents de l'emperador romà Teodosi I a través dels reis gots!

Però aquest capítol X és una llarga peroració que en realitat continua en els capítols següents, en els quals Margarit es refereix als emperadors romans i als reis gots. I ja en aquest mateix capítol X el Dr. Gou tingué la seva feina a rectificar afirmacions històriques: hem comptat 30 rectificacions només en aquest capítol.

Aiximateix només en els capítols XII i XIII el Dr. Gou es veié obligat a posar 56 notes aclaratòries i rectificadores.

En els capítols XIV i XV Margarit parla dels reis espanyols i estrangers. Quan al capítol dels reis espanyols, el Dr. Gou, en nota aclaratòria i amb l'esperit crític que el caracteritza, rebutja totalment la llegenda de la **Cruz Angélica** d'Oviedo.

També és interessant l'intent del Dr. Gou de trobar una explicació a l'afirmació de Margarit, segons la qual entre les moltes conquestes de Ferran I de Castella cal esmentar Portugal i Lusitània. Per explicar aquesta diferenciació dels dos noms, diu el Dr. Gou que potser amb el nom de Portugal, que deriva de **Portus Gali** que és l'actual Oporto, Margarit vol designar la part septentrional del país. En canvi, en parlar de la Lusitània es pot referir a la part meridional.

I diguem també que el Dr. Gou no pogué menys de qualificar de dura i injusta l'afirmació de Margarit en dir que el títol de **Cristiníssims** atorgat per la Seu Apostòlica als reis de França és una ofensa als demés reis catòlics.

El capítol XVI del **Templum Domini** està dedicat als reis d'Aragó. I aquí el Dr. Gou hagué de rectificar constantment les afirmacions de Margarit, com són: les censures exagerades d'Alfons I el Batallador; la fundació del castell i monestir de Montearagón; l'origen del regnat de Ramir I i llegenda de l'esposa de Sancho el Mayor de Navarra; les lloances exagerades, des

del punt de vista moral i religiós, de Jaume I el Conqueridor; les relacions de Jaume II amb el papa en la qüestió de Sicília; les lloances exagerades de Ferran d'Antequera; el comportament d'Alfons V en la qüestió del cisma d'Occident.

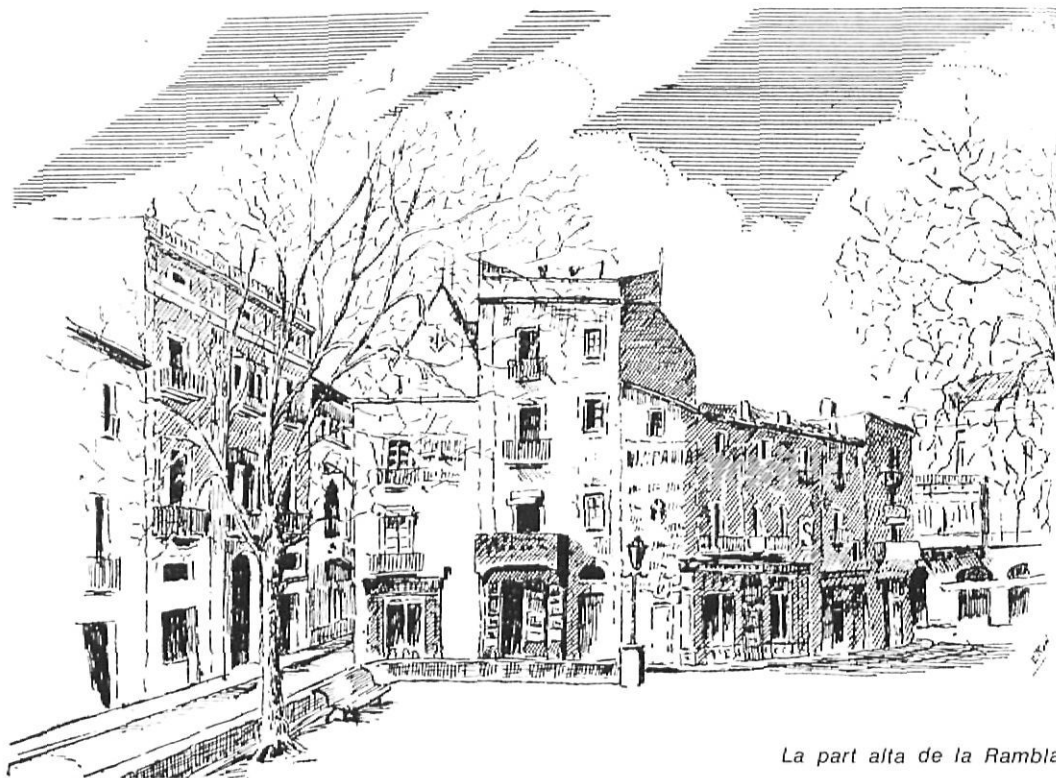
També es veu obligat el Dr. Gou a referir-se a un incís d'aquest capítol XVI que ofereix unes dificultats gairebé insuperables de traducció, i intenta, malgrat tot, donar una versió que ell creu l'única possible. I tot el capítol està ple de notes aclaratòries del Dr. Gou, si bé són de menor importància que les esmentades.

Des del capítol XVII fins al XX Margarit tracta de la potestat reial i sacerdotal. Tampoc no són poques les notes aclaratòries del Doctor Gou, que es refereixen especialment a rectificar textos bíblics i la seva significació, i aiximateix dades històriques sobre els reis o personatges hebreus.

En el capítol XXI Margarit parla del sacerdoci levític. El Dr. Gou, en nota aclaratòria, fa notar amb raó que Margarit en aquest capítol es contradiu amb el que havia afirmat en el capítol XIX. El desig d'enaltir ara el sacerdoci de la Nova Llei li fa exagerar les diferències que molt sàviament havia establert abans. En tota

Els tres pins de Sant Baudili, enfront del vell Hospital.

La part alta de la Rambla.

l'obra de Margarit hi ha un fi apologètic evident, i això, a part l'erudició que és inqüestionable, el fa caure en alguna contradicció. Tampoc manquen en aquest capítol algunes notes aclaratòries, d'ordre lingüístic i amb referència a algun hebraisme.

En el capítol XXII, que parla de la dignitat del sacerdoci de la Llei Nova, el Dr. Gou fa servir la seva erudició humanística, i especialment el seu coneixement de la llengua hebrea, per a rectificar la traducció de dos textos bíblics, i especialment la d'un verset del Salm 71.

Quan als capítols XXIII i XXIV, per dissort només hem pogut llegir les quatre ratlles del començament del XXIII i el tros final del XXIV. Tota la part restant manca en el volum X de la **Revista** que tenim a mà, ja que de la pàgina 360 passa a la 369. I a fe que el Dr. Gou degué posar no poques notes aclaratòries en aquests capítols que porten per títol: «Que el poder secular, sea imperial o real, depende del Sacerdocio». Pel que hem pogut llegir en aquests petits fragments, Margarit vol demostrar que Sant Pere, en ésser investit del càrrec de Vicari de Crist, posseïa les dues potestats, espiritual i temporal, que tenia Crist! No podem saber quina fou la reacció crítica del Dr. Gou davant d'aquest tema, i a fe que hauria estat interessant saber-ho. Però no ha estat

possible, per la raó esmentada, conèixer les notes aclaratòries que afectaven al capítol XXIII. I pel que pertoca al capítol XXIV, només hem pogut llegir dues notes finals, molt llargues, i que es refereixen a fets històrics de la guerra espanyola de Successió.

Continua Margarit ocupant-se de la dignitat reial des del capítol XXV fins al XXVIII. I continua també el Dr. Gou la seva meritoria labor crítica en les notes aclaratòries. Per referir-nos a les principals, diguem que el Dr. Gou rectifica el sentit de la paraula hebrea **Elohyim**, la qual en el capítol 22 del llibre de l'Exode, al seu criteri, no significa **Déu**, sinó els homes forts, alts, és a dir, constituïts en autoritat. Tanmateix no deixa de tenir interès notar que en l'edició de la Bíblia de Montserrat, editada en els nostres dies, i en una nota referent al verset bíblic corresponent, es confirma l'opinió del Dr. Gou!

No estem en condicions d'esbrinar si està acertat el Dr. Gou quan es refereix al text bíblic de la Carta de Sant Jaume que Margarit tradueix de la Vulgata en el sentit de què l'autor de la Carta diu: «Confesseu-vos, doncs, els pecats els uns als altres». Segons el Dr. Gou, el text original diu: «Confesseu, doncs, a l'altre els vostres pecats». De totes maneres creiem que la diferència objectiva de les dues traduc-

cions, la de Margarit i la del Dr. Gou, no és tan important com el Dr. Gou pogué suposar.

En canvi, amb raó el Dr. Gou creu necessari corregir la **capitis diminutio** que fa Margarit de la llei vetero-testamentària en parlar de la successió reial i sacerdotal. I sobretot esmenta set inexactituds o errors històrics de Margarit en el capítol XXVII. L'últim d'aquests errors és afirmar que el fundador de l'imperi de Carlemany fou el papa Adrià I.

Finalment havent dogmatitzat massa Margarit en parlar de la successió reial per herència, en el capítol XXVIII no li tocà més remei que admetre el fet històric de la successió per elecció i sortir-se'n com pot, dient que Déu treu el poder als impius i el dona a qui li plau... Pel que fa al Dr. Gou, tot això el feu somriure. I tampoc deixa de corregir o aclarir alguns errors o inexactituds que hi ha en el text de Margarit en aquest capítol XXVIII.

I amb això arribem al capítol XXIX. És el final del tractat de Margarit, que conté una exposició de la superioritat de les coses espirituals per damunt de qualsevulla autoritat natural, i també una súplica de què es conservin i es tractin degudament les coses de l'Església.

En aquest últim capítol Margarit situa ben clarament el seu deure de ministre de Déu com a cosa primordial i superior a la seva adhesió a la causa del rei Joan II. Parla amb molta valentia i claretat al rei, dient-li que el seu comportament en la provisió dels beneficis eclesiàstics no era just, i per tant ell era el responsable dels delictes dels mals ministres de l'Església. També li diu que no pot excusar-se el rei dient que ell no és pas qui ha comès

personalment els malencerts ni els sacrilegis perpetrats en els temples o llocs sagrats, sinó que ho han fet els seus ministres o consellers, ja que és ell qui ha de posar remei a aquests desordres i malifetes amb règia autoritat.

Adhuc en aquest capítol final el Dr. Gou hi posà 10 notes aclaratòries. Com pot veure's, doncs, és molt notable la labor crítica de l'illustre professor del Seminari de Girona, el qual acaba el seu llarg i feixuc treball de traductor amb una extensa nota, en la qual diu que l'obra de Margarit pot qualificar-se gairebé d'immillorable en l'aspecte científic, i en canvi no és tan encertada en l'aspecte històric. A més, el Dr. Gou lloa l'estil de Margarit que demostra posseir l'elegància dels bons llatinistes.

I per fi el Dr. Gou vol justificar la copiositat de les seves notes aclaratòries —nosaltres hem calculat que deuen arribar al nombre de 275— i inclusivament afirma que més aviat s'ha quedat curt en esmenar el contingut d'una obra que per la seva extensió requeria més temps del que li permetien les seves ocupacions. Tanmateix, però, el Dr. Gou creu haver respot, amb el seu treball, a l'encàrrec i desig del Director de la **Revista de Girona**, el seu amic Enric Claudi i Girbal.

I amb això creiem nosaltres també haver demostrat que és legítim el nostre desig de retre homenatge a la memòria del **Dr. Joaquim Gou i Solà**, autor de la traducció castellana i de les notes aclaratòries de l'obra del Cardenal Margarit **Templum Domini**, que és, sens dubte, la més extensa i important de les traduccions que aparegueren en la antiga **Revista de Girona**.